

Asia: VN/8871/2019

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Taustatiedot

Onko vastaaja

sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue

Vastaajatahon virallinen nimi

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot

Vastuuvalmistelija Marina Kinnunen, marina.kinnunen@vshp.fi, 044 323 1808

lausunnon syöttö: Päivi Berg, paivi.berg@vshp.fi, 040 128 6234

Viranomaisille: Lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän valmistelun ohjausryhmä 15.9.2020

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Järjestämällä sosiaali- ja terveydenhuolto kokonaisuutena ja leveämmillä hartioilla (suurempi väestöpohja) lakiluonnos tukee tavoitteita, joilla pyritään kaventamaan väestön terveys- ja hyvinvointieroja ja parantamaan palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Perustuslakivaliokunta totesi jo v. 2014, että integraatio ja leveämmät hartiat olivat hyväksyttävä ja pidemmällä tähtäimellä julkistalouden kantokyvyn ja siihen liittyen sosiaalisten perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden turvaamisen kannalta perusteltu perusratkaisu. Samalla kuitenkin uudistuksen hallinnollista

toteuttamistapaa ja rahoitusvastuuta on syytä tarkastella myös muiden perustuslain säännösten valossa (PeVL 67/2014).

Pohjanmaa on päättänyt sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon vapaaehtoisesta integraatiosta muodostamalla yhteisen sote-alueen. Valtiollinen sote-uudistus ei ole Pohjanmaan osalta tarpeellinen, sillä vastaava on jo rakenteilla. Päinvastoin on tärkeää, että itsehallinto säilyy mahdollisimman vahvana ja että sitä vahvistetaan.

Koska maakunnan itsehallinto on rajallinen ja kapea, on suurena vaarana, ettei maakunnalla itsellään ole tilaa tehdä omia, väestön erityistarpeita vastaavia panostuksia. Maakunnat ovat erilaisia. Väestön erityistarpeisiin vastaavan todellisen itsehallinnon mahdollistamiseksi itsehallintoa on tosiasiaassa laajennettava talouden, investointimahdollisuuksien ja omasta organisaatiosta päättämisen suhteen.

Rahoitusmalli ei ole esitetystä muodosta hyväksyttävissä. Laki sote-maakuntien rahoituksesta ja erityisesti sen vahva painostus tarveperusteisuuteen ei ota huomioon sellaisia alueita, joissa väestö on saatu jo voimaan hyvin. Rahoituslakia tulee kehittää siten, että se vahvistaa tosiasiallista itsehallintoa ja kannustaa myös niitä maakuntia, joissa väestö voi jo hyvin kehittämään edelleen hyvinvointia asukkailleen.

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

Koska pelastuslakiin ehdotettavat muutokset eivät sisälly nyt lausuttavana olevaan esitykseen, mikä tekee kokonaiskuvan muodostamisen pelastustoimea koskevista muutoksista vaikeaksi. Pelastustoimen järjestämistä koskevat muutokset pelastuslakiin pitäisi pystyä käsitellä samaan aikaan ja yhdessä muun sote-maakuntia koskevien ehdotusten kanssa.

Pelastustoimi on jo ”maakunnallistettu” vuonna 2004, eli pelastustoimen palvelujen tuottaminen on koottu nyt suunniteltujen sote-maakuntien kokoiisiin kokonaisuuksiin.

Keskitettyllä ohjauksella ja demokraattisella päätöksenteolla on mahdollista parantaa nykyisten pelastuslaitosten tuottamien palvelujen yhdenmukaisuutta. Tiettyjen toimintojen keskittäminen on tarkoituksenmukaista vain yhden tai muutaman sote-maakunnan hoidettavaksi. Keskitetty ohjaus voisi mahdollistaa esimerkiksi valtakunnallisen, alueellisten ja maakuntien tilanne- ja johtokeskusjärjestelmän toteuttamisen.

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Lakiesitys merkitsee yhteiskuntaohjauksen huomattavaa keskittämistä. Tavoitteena tulee olla, että sote-maakunnat ovat riittävät joustavia toiminnassaan, jotta ne pystyvät toimimaan muuttuvassa ympäristössä. Lisäksi lakiesitykseen sisältyy liiallinen keskittyminen sote-maakunnan ja valtion välisiin menettelyihin, vaikka tosiasiallinen toiminta tapahtuu sote-maakunnan ja kunnan rajapinnassa.

Maakuntaveron puuttuminen heikentää sote-maakunnan tosiasiallista itsehallintoa. Siirtyminen täysin valtionrahoitukseen ei ole toivottavaa. Pelkästään valtionrahoitukseen siirtymisen seurauksena vastuu rahoituksesta ja toiminnasta kapenee. Maakuntia on sen sijaan rahoitettava maakuntaverolla. Ei ole perusteltua, että näin suurta osuutta väestön verorahoista ohjataan niin keskitetyksi kuin esityksessä todetaan.

Lakiesitystä on vahvistettava elementeillä, jotka luovat sote-maakunnan ja kunnan välille yhteistoimintaa. Horisontaalista yhteistoimintaa sääntelevään lakiin tulee lisätä säännöksiä, joilla hallitaan rajapintaa mm. opiskelijahuollossa, kotouttamisessa ja työllisyyttä edistävässä toiminnassa. Tämän lisäksi on vielä useita kysymyksiä mm. ikääntyneiden päivätoiminnassa, joiden vastuu ei käy ilmi (katso myös kommentti 6§ laki kunnan peruspalveluista). Kunkin maakunnan ja kunnan kesken on laadittava sopimus horisontaalisesta yhteistoiminnasta, ja selkeintä silloin on, että horisontaaliseen yhteistoimintaan sisältyvät toiminnot laaditaan ensisijaisesti kuntien tarpeiden pohjalta, koska ne ovat olennainen osa niiden päivittäistä työtä. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimivuuden. Tätä ei ole riittävästi huomioitu lakiesityksessä. Katso myös mm. kysymys 5.

Mitä tulee asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien perinteisiin elementteihin, on saavutettava parempi tasapaino maakunnan demokraattisen roolin, tarjolla olevien demokraattisten välineiden sekä talouteen, investointeihin ja omaan organisaatioon liittyvien todellisten vaikutusmahdollisuuksien välillä. Itsehallinnon on oltava todellista, mikäli maakunnalle otetaan käyttöön neuvoa-antavat kansanäänestykset ja vaikuttamistoimielimet.

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

ei pääosin [Lakiesitys perustuu maakuntien liian kapeaan ja rajalliseen itsehallintoon, etenkin taloudessa, rahoituksessa ja toiminnan investoinneissa. Perustuslakivaliokunta on aiemmin PeVL 26/2017 ilmaissut mielipiteen, että kuntiin soveltuvia itsehallinnon periaatteita tulee soveltaa myös maakuntiin, mutta ottaen huomioon maakuntien erityispiirteet. Maakunnille siirrettyjä tehtäviä on aiemmin hoidettu kuntien itsehallinnon periaatteiden mukaisesti. Itsehallintoa ei ole syytä rajoittaa

vain, koska tehtävät siirretään maakuntatasolle. Luvun 13 vaatimukset alijäämän kattamisesta ovat aivan liian ankaria. Alijäämän kattamisen aikarajaa on pidennettävä.]

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

kyllä pääosin

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

kyllä pääosin [Mitä tulee asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien perinteisiin elementteihin, on saavutettava parempi tasapaino maakunnan demokraattisen roolin, tarjolla olevien demokraattisten välineiden sekä talouteen, investointeihin ja omaan organisaatioon liittyvien todellisten vaikutusmahdollisuuksien välillä. Itsehallinnon on oltava todellista, mikäli maakunnalle otetaan käyttöön neuvoa-antavat kansanäänestykset ja vaikuttamistoimielimet. 33 § Kansalliskielilautakunta Kansalliskielilautakunnan puheenjohtajan tulee olla sote-maakuntahallituksen jäsen turvaamaan, jotta kielellisten oikeuksien toteutuminen turvataan maakunnan toiminnassa. Kussakin kaksikielisessä maakunnassa tulee olla maakunnassa vähemmistössä olevan kansalliskielen yksikkö. Yksiköllä tulee olla oma johto, joka osallistuu maakunnan ohjaukseen ja toimii esittelijänä kansalliskielilautakunnassa. Yksikössä tulee olla riittävä henkilökunta.]

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin [Sote-maakunnat voisivat sopia tehtäviensä hoitamisesta yhteistoiminnassa aina, kun se olisi tarkoituksenmukaista ja käytännössä mahdollista ja yhteistoiminta voisi tulla kysymykseen esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa menettelyllä voitaisiin tehostaa sote-maakuntien toimintaa ja henkilöstö- ja muiden voimavarojen käyttöä, parantaa palvelujen saatavuutta, edistää kielellisten oikeuksien toteutumista tai turvata tehtävissä tarvittavan erityisasiantuntemuksen saatavuutta. (Säännöskohtaiset perustelut Sote-maakuntalaki § 52) Yhteistoimintavelvoitteita tulisi vahvistaa lakitason määräyksillä, jotta sote-maakuntien toimintaedellytykset eivät heikkenisi uusia sote-alueita muodostettaessa. Säännöskohtaisia perusteluja on myös selvennettävä: Yhteistoiminta on mahdollista sote-maakuntalain 52 §:n mukaan. Pykälän perustelujen mukaan tällainen yhteistoiminta voi tulla kyseeseen esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa menettelyllä voidaan tehostaa sote-maakuntien toimintaa ja henkilöstö- ja muiden voimavarojen käyttöä, parantaa palvelujen saatavuutta, edistää kielellisten oikeuksien toteutumista tai turvata tehtävissä tarvittavan erityisasiantuntemuksen saatavuutta. Lakiesitystä ja säännösperusteluja tulisi täydentää viittauksella, jonka mukaan yhteistoimintaan tulee kehottaa, jotta sote-maakunnan toimintaedellytykset eivät heikkene uusia sote-alueita muodostettaessa, esimerkiksi että Kruunupyyn kunta kuuluu Pohjanmaan sote-maakuntaan, kun se on aiemmin kuulunut Soite-kuntayhtymään. Sote-maakuntien tulee sopia yhteistoimintasopimuksissa, etteivät asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet heikkene. Niissä tapauksissa, joissa raja-alueiden kunnilla on aiemmin ollut osallistumis- tai läsnäolo-oikeus eri toimielimissä, sote-maakuntien tulee sopia, että nämä mahdollisuudet voivat jatkua vähintään samalla tasolla uudistuksen jälkeenkin. Perustelut ovat linjassa sosiaali- ja terveysministeriön vastaavien aiempien, lokalisointiperiaatteeseen liittyvien linjauksen kanssa ("Ministeriön näkemyksen mukaan kunta ei voi perustaa terveydenhuoltolain mukaista terveydenhuollon järjestämistä varten terveysasemaa tai sen sivupistettä oman alueensa

ulkopuolelle, ellei kyse ole yhteistoimintasopimukseen perustuvasta tehtävän hoitamisesta kuntien yhteistoimintana (Siikalatvan kunta ja Oulun kaupunki)” s. 3-4
[https://stm.fi/documents/1477425/1889479/Muistio_Siikalatvan+ja+Mehil%C3%A4isen+sopimus+terveysasemasta+Oulussa_29.11.2017.pdf](https://stm.fi/documents/1477425/1889479/Muistio_Siikalatvan+ja+Mehil%C3%A4isen+sopimus+terveysasemasta+Oulussa_29.11.2017.pdf/b56899fb-9029-4e60-86a4-0fd6de1cf00d/Muistio_Siikalatvan+ja+Mehil%C3%A4isen+sopimus+terveysasemasta+Oulussa_29.11.2017.pdf). Yhteistoiminta sote-maakuntien välisen sopimuksen nojalla muodostaa näin ollen perusteen lokalisointiperiaatteesta poikkeamiselle.]

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

ei [Lakiesitys merkitsee yhteiskuntaohjauksen huomattavaa keskittämistä. Rahoitusmalli ja talouden ohjausmekanismit rajoittavat liikaa maakuntien itsehallintoa. Ollakseen linjassa PeVK 26/2017:n kanssa lakiluonnoksen tulisi sisältää useampia maakunnan itsehallintoa vahvistavia elementtejä, etenkin mitä tulee talouteen, rahoitukseen ja lainanottoon. Sote-maakunnalle tulee olla vahvempi rooli omien investointien hyväksymisessä sote-maakuntalain luvussa 3. Valtion suorittaman seurannan ja arvioinnin tulee olla ainoastaan neuvoa- ja suuntaa-antavaa, muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 23 §:ssä. Tämän tarkoituksena on vahvistaa maakunnan itsehallintoa ja lisätä päätöksenteon läpinäkyvyyttä asukkaiden suuntaan. Tavoitteena tulee olla, että sote-maakunnat ovat riittävät joustavia toiminnassaan, jotta ne pystyvät toimimaan muuttuvassa ympäristössä. Lakiesitykseen sisältyy liiallinen keskittyminen sote-maakunnan ja valtion välisiin menettelymekanismeihin, vaikka tosiasiallinen toiminta tapahtuu sote-maakunnan ja kunnan rajapinnassa. Vastuun delegointi on Suomessa tosiasiallisen itsehallinnon ja vastuunkannon perusedellytys. Rahoitusmalli ei ole esitettyssä muodossa hyväksyttävissä. Laki sote-maakuntien rahoituksesta ja erityisesti sen vahva painostus tarveperusteisuuteen, ei ota huomioon sellaisia alueita, joissa väestö on saatu jo voimaan hyvin. Rahoituslakia tulee kehittää siten, että se vahvistaa tosiasiallista itsehallintoa ja kannustaa myös niitä maakuntia, jossa väestö voi jo hyvin, kehittämään edelleen hyvinvointia asukkailleen. Maakuntaveron käyttönotolle tulee olla selkeä suunnitelma jo lakien hyväksymisvaiheessa.]

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnille siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

ei [Rahoitusmalli ja talouden ohjausmekanismit rajoittavat liikaa maakuntien itsehallintoa. Perustuslakivaliokunta on aiemmin ilmaissut mielipiteen, jonka mukaan kuntiin soveltuvia itsehallinnon periaatteita tulee soveltaa myös maakuntiin, mutta ottaen huomioon maakuntien erityispiirteet. Maakuntien rahoitus perustuu valtion kokonaisrahoitukseen, ja maakunnalla on rajalliset mahdollisuudet esimerkiksi lainanottoon. Ollakseen linjassa PeVK 26/2017:n kanssa lakiluonnoksen tulisi sisältää useampia maakunnan itsehallintoa vahvistavia elementtejä, etenkin mitä tulee talouteen, rahoitukseen ja lainanottoon.]

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

8 §. Pykälä on muotoiltu liian yleisesti, ja sitä on tarkennettava.

10 §. Palveluntuottajille asetettavat vaatimukset: laissa tulee lukea selvästi, että jos maakunta ostaa palveluja, palveluntuottajia koskevat samat vaatimukset kuin omaa tuotantoa (koskee esimerkiksi leikkauspalvelujen ostoa)

Luku 3 (11–21 §§)

Liian vahva valtiollinen ohjaus. Periaatteessa voidaan ajatella, että todella suuret investoinnit tulisi käydä ennakkoon läpi valtion kanssa, mutta tässä ei esitetä mitään rajoituksia, kuinka pienten investointien täytyy saada valtion ennakkohyväksyntä (16 §) ja sisältyä nelivuotissuunnitelmaan. Mm. luku 3 (11–21 §§). Liian vahva valtiollinen ohjaus, tulee muotoilla niin, että sosiaali- ja terveysministeriöllä on neuvoa-antava rooli eikä ohjaava rooli.

14 §. Sote-maakunnan ja kuntien välistä horisontaalista yhteistoimintaa sääntelevät lisäykset tulee ottaa lakiin rajapinnan hallitsemiseksi mm. opiskelijahuollossa, kotouttamisessa ja työllisyyttä edistävässä toiminnassa. Näiden lisäksi on vielä useita kysymyksiä mm. ikäänntyneiden päivätoiminnassa, joiden vastuu ei käy ilmi (katso myös kysymys 55 kuntien rahoituslaissa sekä kysymykset 24 ja 89 ja opiskelijahuoltoa koskevat yleiset kommentit). Kunkin maakunnan ja kunnan tulee laatia horisontaalista yhteistoimintaa koskeva sopimus. Horisontaaliseen yhteistoimintaan sisältyvien toimintojen tulee lähteä ensi sijassa kuntien tarpeista, koska ne ovat olennainen osa niiden päivittäistä työtä. Vastuun delegointi on Suomessa tosiasiallisen itsehallinnon ja vastuunkannon perusedellytys.

21 §. Valtakunnallisella osaamiskeskuksella tulee olla rooli myös sosiaali- ja terveydenhuollon kiinteistöjen käytöstä poistamisessa.

31 § ja 32 §. Mitä tulee asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien perinteisiin elementteihin, on saavutettava parempi tasapaino maakunnan demokraattisen roolin, tarjolla olevien demokraattisten välineiden sekä talouteen, investointeihin ja omaan organisaatioon liittyvien todellisten vaikutusmahdollisuuksien välillä. Itsehallinnon on oltava todellista, mikäli maakunnalle otetaan käyttöön neuvoa-antavat kansanäänestykset ja vaikuttamistoimielimet.

33 §. Kansalliskielen lautakunnan puheenjohtajan tulee olla mukana hallituksessa.

113 §. Tämän pykälän, luvun 3 sekä useiden muiden pykälien, kuten 23–29 §§ laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sote-maakuntien rahoituslaki kokonaisuudessaan rahoittavat tosiasiallista itsehallintoa merkittävästi. Kokonaisuus on muotoiltava uusiksi niin, että tosiasiallinen itsehallinto vahvistuu ja byrokraattiset menettelyt yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön ja muiden

valtiollisten viranomaisten kanssa jäävät minimiin. Luvun 13 vaatimukset alijäämän kattamisesta ovat aivan liian ankaria. Alijäämän kattamisen aikarajaa on pidennettävä.

120 §. Viimeinen momentti poistetaan – Tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto on antaa valtiolle laajat valtuudet talousselvitysten tekemiseen, mikäli epäkohtia esiintyy, ehdotusten antamiseen ja seurantaan. On suhteetonta uhata talousvaikeuksia kohdattaessa automaattisesti sote-maakuntien yhdistämisellä, kun ongelmissa on pikemminkin kyse yleisestä resurssipulasta, mikä haaste koskee koko yhteiskuntaa nykyisen demograafisen rakenteen vallitessa.

130 §. Maakuntien on voitava myydä ainakin osaa laboratorio-, röntgen- ja muista tukipalveluista yksityisillä markkinoilla. Se tuottaa pienillä paikkakunnilla hyviä synergiaetuja; yksityiset palveluntuottajat voivat ostaa tutkimuksia läheltä ja järkevään hintaan, ja julkisen sektorin laitteiden hyödyntämisaste kasvaa.

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Lakiesitys merkitsee yhteiskuntaohjauksen huomattavaa keskittämistä, mikä ei ole toivottavaa. Lakiesitystä on näiltä osin korjattava. Lakiesitykseen sisältyy liiallinen keskittyminen sote-maakunnan ja valtion välisiin menettelyihin, vaikka tosiasiallinen toiminta tapahtuu sote-maakunnan ja kunnan rajapinnassa.

Lakiesitystä tulee täydentää pykälällä sote-maakunnan ja kuntien välisestä horisontaalisesta yhteistoiminnasta rajapinnan hallitsemiseksi mm. opiskelijahuollossa, kotouttamisessa ja työllisyyttä edistävässä toiminnassa. Lainsäädäntöön on otettava sote-maakunnan ja kuntien väliset pakolliset sopimukset horisontaalisesta yhteistoiminnasta. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimintakelpoisuuden.

Mitä tulee asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien perinteisiin elementteihin, on saavutettava parempi tasapaino maakunnan demokraattisen roolin, tarjolla olevien demokraattisten välineiden sekä talouteen, investointeihin ja omaan organisaatioon liittyvien todellisten vaikutusmahdollisuuksien välillä. Itsehallinnon on oltava todellista, mikäli maakunnalle otetaan käyttöön neuvoa-antavat kansanäänestykset ja vaikuttamistoimielimet.

Lakiesitykseen on täydennettävä helpotettu prosessi alueellisia sote-alueita varten, joita on jo perustettu tai ollaan perustamassa, jotta ne voivat muodostaa uuden sote-maakunnan. Sote-maakuntalaki ei ota huomioon, että useat alueet ovat jo muodostaneet tai ovat muodostamassa lähes identtisiä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita kuin ne, joita lakipaketissa esitetään. Nämä rakenteet ovat vahva osoitus alueen tahdosta ja ottavat alueiden erityispiirteet paremmin huomioon. Niiden täytyy saada jatkaa sellaisenaan eikä niiden hajottaminen ole

tarkoituksenmukaista. Niissä on myös valmiita malleja sille, miten sote-maakunnan ja kunnan rajapinnassa olevia asioita tulee käsitellä.

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

kyllä pääosin [Lakiesityksessä ei oteta riittävässä määrin huomioon kuntien tulevaa uutta roolia ja niiden tarvetta tarkastella toimintansa sisäistä organisointia. Sote-uudistuksesta riippumatta kunnilla on tarve säilyttää vahva osaamispohja terveyttä ja hyvinvointia edistävässä asioissa. Kunnilla on myös tulevaisuudessa vastuu terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, useiden lakisääteisten ja ei-lakisääteisten suunnitelmien ja strategioiden laatimisesta, maahanmuuttajien kotouttamisesta, työllisyyden edistämisestä, yksilöllisten aktivointisuunnitelmien ja muiden asiakassuunnitelmien laadintaan osallistumisesta, yhteistoiminnasta sote-maakunnan kanssa sekä osallistumisesta kriisiryhmätoimintaan. Lakiesitystä tulee täydentää pykälällä sote-maakunnan ja kuntien välisestä horisontaalisesta yhteistoiminnasta rajapinnan hallitsemiseksi mm. opiskelijahuollossa, kotouttamisessa ja työllisyyttä edistävässä toiminnassa. Lainsäädäntöön on otettava sote-maakunnan ja kuntien väliset pakolliset sopimukset horisontaalisesta yhteistoiminnasta. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimivuuden. Näiden lisäksi on vielä useita kysymyksiä mm. ikääntyneiden päivätoiminnassa, joiden vastuu ei käy ilmi (katso myös kysymys 55 kuntien rahoituslaissa sekä kysymykset 24 ja 89 ja opiskelijahuoltoa koskevat yleiset kommentit). Kunkin maakunnan ja kunnan tulee laatia horisontaalista yhteistoimintaa koskeva sopimus. Horisontaaliseen yhteistoimintaan sisältyvien toimintojen tulee lähteä ensi sijassa kuntien tarpeista, koska ne ovat olennainen osa niiden päivittäistä työtä. Vastuun delegointi on Suomessa tosiasiallisen itsehallinnon ja vastuunkannon perusedellytys.]

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

ei pääosin [Järjestämällä sosiaali- ja terveydenhuolto kokonaisuutena ja leveämmillä hartioilla (suurempi väestöpohja) lakiluonnos tukee tavoitteita, joilla pyritään kaventamaan väestön terveys- ja hyvinvointieroja ja parantamaan palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Samalla kuitenkin uudistuksen hallinnollista toteuttamistapaa ja rahoitusvastuuta tulee tarkastella myös muiden perustuslain säännösten valossa (PeVL 67/2014). Väestön erityistarpeisiin vastaavan todellisen itsehallinnon mahdollistamiseksi itsehallintoa on tosiasiasa laajennettava talouden, investointimahdollisuuksien ja omasta organisaatiosta päättämisen suhteen. Esitetty rahoitusmalli ja -mekanismi eivät tue palvelujen yhdenvertaista kehitystä maassa, koska ne eivät sisällä kannustimia alueille, joiden väestö voi jo alun alkaen hyvin. Päinvastoin – alhaisen sairastavuuden alueen menettävät resurssit, mikä voi johtaa eri palvelujen heikentyneeseen saatavuuteen. Maakuntien sisäiset etäisyydet voivat olla pitkiä, mikä vaatii erityisratkaisuja. Rahoituslakia tulee kehittää siten, että se vahvistaa tosiasiallista itsehallintoa ja kannustaa myös niitä maakuntia, joissa väestö voi jo hyvin, kehittämään edelleen hyvinvointia asukkailleen. § 9. Palvelujen kokoamisessa suurempi kokonaisuus sekä rahoitusperiaatteessa tulee huomioida, että tulee antaa suurempi painoarvo etäisyyksille maakunnan sisällä sekä maakunnasta YO-sairaalaan kuten myös väestön kielijakaumaan.]

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

ei pääosin [Vastuu hyvinvoinnin edistämisestä tulee selvemmin ilmi alueellisella tasolla. Hyvinvoinnin edistämistyön resurssointi on riittämätön sekä kuntien että hyvinvointimaakuntien rahoitusesityksessä. Lakiesitys on puutteellinen, mitä tulee maakunnan ja kuntien rajapintaan. Lakiesitystä tulee täydentää pykälällä sote-maakunnan ja kuntien välisestä horisontaalisesta yhteistoiminnasta rajapinnan hallitsemiseksi mm. opiskelijahuollossa, kotouttamisessa ja työllisyyttä edistävässä toiminnassa. Lainsäädäntöön on otettava sote-maakunnan ja kuntien väliset pakolliset sopimukset horisontaalisesta yhteistoiminnasta. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimivuuden.]

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

kyllä pääosin [Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 8 §:n perusteluihin on täydennettävä, että yhteistoimintaan kehoitetaan etenkin niissä tapauksissa, joissa muodostetaan uusia sote-alueita, jotta sote-maakuntien toimintaedellytykset eivät heikkene. Sote-maakuntien tulee sopia yhteistoimintasopimuksissa, etteivät asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet heikkene. Niissä tapauksissa, joissa raja-alueiden kunnilla on aiemmin ollut osallistumis- tai läsnäolo-oikeus eri toimielimissä, sote-maakuntien tulee sopia, että nämä mahdollisuudet voivat jatkua vähintään samalla tasolla uudistuksen jälkeenkin.]

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

ei [Pykälä on liian rajoittava. Sääntely on liian epäselvää ja on huomattava, että maakunnan on kirjauksen mukaan pystyttävä kaikissa olosuhteissa myös tuottamaan kaikki palvelut. Momentin 2 luettelo, mitä ei saa hankkia, tulee poistaa. Riskienhallinta hoidetaan sen sijaan 13 §:n menettelyillä.]

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

kyllä pääosin

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

kyllä pääosin [§ 12 täytyy ensin selventää]

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin [Yhteistyösopimuksia tarvitaan. Tulee huomioida sote-maakunnan alueelliset ja kielelliset erilaisuudet. Lisäksi on tärkeää, että näissä sopimuksissa otetaan huomioon myös etäisyydet yliopistosairaaloihin.]

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

ei pääosin [Pykälien 31 ja 37 välinen kokonaisuus, myös alla oleva kysymys 42/43, luo pohjan sille, että vaativia palveluita voidaan taata myös ruotsin kielellä. Ne tulee kuitenkin vielä konkretisoida niin, että käy selvästi ilmi, että etenkin vaativat palvelut ja harvojen asiakkaiden tarvitsemat palvelut

täytyy tuottaa keskitetysti, jotta ne voidaan taata ruotsin kielellä. Tämä koskee muun muassa osaa Kårkullan nyt tarjoamaa kehitysvammaisten erityishuoltoa. Toiminnan pirstominen hajottaa jo entuudestaan pienen kohderyhmän palvelujen resursseja. On myös tärkeää, että keskitetty toiminta voi koskea muitakin palveluja kuin nykyään Kårkullan hoitamia palveluja. Tarvitaan velvoittava lainsäädäntö, joka turvaa sekä kaksikielisten sote-maakuntien välisen yhteistyön että keskitettyyn toimintaan tarvittavat tuotantoyksiköt. Pohjanmaan maakunnalla on kaksikielisistä maakunnista parhaat edellytykset tuottaa palveluja molemmilla kotimaisilla kielillä ja tukea kansallisesti muita maakuntia ruotsinkielisissä palveluissa sekä laajasti viranomaistehtävissä. Siksi on luonnollista, että Pohjanmaa vastaa yhteensovittamisesta, mitä tulee kaksikielisten sote-maakuntien keskinäisiin sopimuksiin sekä muiden maakuntien kanssa solmittaviin sopimuksiin ruotsinkielisiä palveluja tarvitsevien asiakkaiden osalta. Pohjanmaan sote-maakunta on manner-Suomessa ainoa maakunta, jossa on ruotsinkielinen enemmistö. Sote-uudistuksen tuloksena Pohjanmaasta tulee maakunta, jossa on ylivoimaisesti suurin ruotsinkielinen väestö. On luonnollista, että 37 §:ssä ja 31 §:ssä säädetään, että Pohjanmaan sote-maakunnalla on koordinoiva ja kehittävä rooli vaativassa ruotsinkielisessä hoidossa Suomessa. Pykälien tulee myös tarjota selkeä mandaatti koordinointiin ja kehittämiseen mutta myös antaa mahdollisuus päättää, miten palvelut, tutkimus ja kehitys tulee keskittää, jotta voidaan tarjota myös erittäin vaativat palvelut ruotsin kielellä, sekä miten sote-maakuntien väliset mahdolliset erimielisyydet käsitellään. Tarkoitukseen tulee myös suunnata riittävä rahoitus. Onnistuneen kaksikielisen toiminnan perusteena esim. Vaasan keskussairaala on se, että henkilöstö on kaksikielistä ja arjessa käytetään tasaisesti molempia kieliä. Se on yksi perustavaa laatua oleva tekijä, miksi Pohjanmaalla on parhaat mahdollisuudet onnistua tukemaan ruotsinkielisiä palveluja.]

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

kyllä pääosin

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

Pohjanmaan maakunnalla on kaksikielisistä maakunnista parhaat edellytykset tuottaa palveluja molemmilla kotimaisilla kielillä ja tukea kansallisesti muita maakuntia ruotsinkielisissä palveluissa sekä laajasti viranomaistehtävissä. Siksi on luonnollista, että Pohjanmaa vastaa ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukemisesta koko maassa.

Pohjanmaan sote-maakunta on manner-Suomessa ainoa maakunta, jossa on ruotsinkielinen enemmistö. Sote-uudistuksen tuloksena Pohjanmaasta tulee maakunta, jossa on ylivoimaisesti suurin ruotsinkielinen väestö. On luonnollista, että 37 §:ssä ja 31 §:ssä säädetään, että Pohjanmaan sote-maakunnalla on koordinoiva ja kehittävä rooli vaativassa ruotsinkielisessä hoidossa Suomessa. Pykälien tulee myös tarjota selkeä mandaatti siihen, antaa mahdollisuus päättää, miten palvelut, tutkimus ja kehitys tulee keskittää, jotta voidaan tarjota myös erittäin vaativat palvelut ruotsin kielellä, sekä miten sote-maakuntien väliset mahdolliset erimielisyydet käsitellään. Tarkoitukseen tulee myös suunnata riittävä rahoitus.

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

6 §. Esitetään uutta muotoilua ”Kunnan on arvioita ennakkoon STRATEGISTEN päätöstensä vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen...” On epärealistista, että jokaisen päätöksen kohdalla tehtäisiin tällainen vaikutustenarviointi. Suurimmassa osassa kunnan toimintaa noudatetaan yläorganisaation strategisia suunnitelmia, joissa tällainen arviointi voidaan tehdä.

23 §. Sosiaali- ja terveysministeriön neuvottelut sote-maakunnan kanssa

Tulee lyhentää muotoon: ministeriö ”neuvottelee” ja ”seuraa” sote-maakunnan kanssa vuosittain pykälässä mainittuja asioita. Neuvottelumekanismi voidaan rakentaa niiden neuvottelujen pohjalta, joita kuntien tulee käydä vuosittain ELY-keskusten kanssa ajankohtaisista suunnitteluprosesseista. Nämä neuvottelut ovat luonteeltaan yleisluonteisia ja keskittyvät tiedonvaihtoon. Lakiesityksessä ehdotettu malli on epäselvä siinä, mikä yleisten vaalien ja valtuuston demokraattinen rooli on ja mikä rooli on sosiaali- ja terveysministeriön kanssa käytävillä neuvotteluilla. Kansan valitsemien edustajien rooli tulee olla etusijalla sote-maakunnan toiminnan muotoilussa. Ylipäätään lakiesitystä tulee muuttaa niin, että sote-maakuntien ja kuntien välistä viestintää vahvistetaan mieluummin kuin otetaan käyttöön sote-maakuntien ja valtion välisiä raskaita prosesseja.

24 §. Poistetaan (Sote-maakunnan investointisuunnitelma). Vaihtoehtoisesti asetetaan raja todella suurille investoinneille (esim. 30 miljoonaa euroa), jotka joutuvat käymään läpi tämän erittäin byrokraattisen reitin ennen hyväksymistään.

27–30 §§. (THL:n ja STM:n vuosittaiset selvitykset ja muut)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 27–30 §§:issä on kiinnitettävä suurempaa huomiota oppimisen ja innovaatioiden kannustimiin ja prosesseihin. Valvonnan ja byrokraattisten ohjausjärjestelmien aivan liian voimakas painotus on vaarassa vähentää henkilöstön kiinnostusta kehittämistyöhön. Motivaation uusien työmuotojen kehittämiseen oppimisen ja systemaattisen parantamistyön kautta tulee perustua ensi sijassa ammatillisiin vaikuttimiin. STM:n ja THL:n osaamisohjauksen täytyy tukea tätä.

Raportointivelvollisuutta on kevennettävä. Pykälät lähtevät siitä, että ulkoapäin määritellään, mikä on sopiva määrä hoitoa ja mitkä sen kustannukset saavat olla. THL:n hyvinvointiselvitykset ovat toisinaan epäselviä tilapäisten tekijöiden, vanhojen tietojen tai pienten otantaryhmien vuoksi. Lain tulee sallia myös muita selvityksiä ja näkökantoja. Ei saa joutua yhden totuuden vangiksi, kun moninaisuus on kuitenkin se, mikä tavallisesti vie yhteiskuntaa eteenpäin. Nyt selvityksiä aiotaan tehdä kaikissa sote-maakunnissa, THL:ssä ja STM:ssä. Tämän lisäksi tulevat Aluehallintoviraston vaatimat selvitykset. Yhdessäkään pykälässä ei tuoda esiin niitä priorisointeja, joita sote-maakunta itse tekee ja haluaa edistää. Kokonaisuus on muotoiltava uudelleen niin, että myös eri maakuntien priorisoinnit arvioidaan samalla painoarvolla kuin kansalliset linjaukset.

31 § ja 37 §.

Pohjanmaan sote-maakunta on manner-Suomessa ainoa maakunta, jossa on ruotsinkielinen enemmistö. Sote-uudistuksen tuloksena Pohjanmaasta tulee maakunta, jossa on ylivoimaisesti

suurin ruotsinkielinen väestö. On luonnollista, että 31 §:ssä ja 37 §:ssä säädetään, että Pohjanmaan sote-maakunta vastaa koordinoinnista, mitä tulee kaksikielisten sote-maakuntien keskinäisiin sopimuksiin ja sopimuksiin muiden maakuntien kanssa, joissa on ruotsinkielisiä palveluja tarvitsevia asiakkaita, sekä ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukemiseen. Pykälien tulee myös tarjota selkeä mandaatti siihen, antaa mahdollisuus päättää, miten palvelut, tutkimus ja kehitys tulee keskittää, jotta voidaan tarjota myös erittäin vaativat palvelut ruotsin kielellä, sekä miten sote-maakuntien väliset mahdolliset erimielisyydet käsitellään. Tarkoitukseen tulee myös suunnata riittävä rahoitus.

33–36 §§. Tulee huomioida sote-maakunnan alueelliset ja kielelliset erilaisuudet. Lisäksi on tärkeää, että näissä sopimuksissa otetaan huomioon myös etäisyydet yliopistosairaaloihin.

57 §. Henkilöstön ammattitaidon ylläpito. Pykälän tulee myös sisältää velvoite, että täydennyskoulutusta tapahtuu riittävässä määrin molemmilla kansalliskielillä. Lisäys: "Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarvittaessa tarkemmat säännökset täydennyskoulutuksen sisällöstä, laadusta, KIELESTÄ, määrästä, järjestämisestä, seurannasta ja arvioinnista.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Lakiesitys merkitsee yhteiskuntaohjauksen huomattavaa keskittämistä, mikä ei ole toivottavaa. Lakiesitystä on näiltä osin korjattava. Lakiesitykseen sisältyy liiallinen keskittyminen sote-maakunnan ja valtion välisiin menettelyihin, vaikka tosiasiallinen toiminta tapahtuu sote-maakunnan ja kunnan rajapinnassa.

Lakiesitystä tulee täydentää pykälällä sote-maakunnan ja kuntien välisestä horisontaalisesta yhteistoiminnasta rajapinnan hallitsemiseksi mm. opiskelijahuollossa, kotouttamisessa ja työllisyyttä edistävässä toiminnassa. Lainsäädäntöön on otettava sote-maakunnan ja kuntien väliset pakolliset sopimukset horisontaalisesta yhteistoiminnasta. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimivuuden.

Oppilas- ja opiskelijahuolto – Sekä psykologi- että kuraattoripalvelujen järjestämisvastuu tulee säilyttää kunnilla, koska horisontaalista yhteistoimintaa tarvitaan laajalla rintamalla ja koulutuksenjärjestäjän johtajuus opiskelijahuollossa tulee turvata mahdollisimman pitkälle. Koulupsykologien ja -kuraattoreiden työ tulee ensi sijassa nähdä osana päivittäistä opiskelijahuoltotyötä, jossa on työtehtäviä myös vastaanotto toiminnan ulkopuolella. Psykologi- ja kuraattoritoiminnan siirtäminen tarkoittaisi, että koulutuksenjärjestäjäorganisaation vastuuta opiskelijahuollon johtajuudesta olisi erittäin vaikea täyttää ja syntyisi rajapinta täysin integroidussa osassa koulutoimintaa sekä korostettaisiin liikaa yksilöllistä opiskelijahuoltoa yleisen kustannuksella.

On korostettava, että koulupsykologien ja koulukuraattoreiden siirtäminen sote-maakunnalle ei poista toiminnan rajapintaa vaan pelkästään siirtää.

Tämän toiminnan siirtäminen tarkoittaisi myös, että hyvinvointialue saisi huomattavasti suuremman vastuun koulujen paikallisimmasta sitoumuksesta eikä tämän vastuun täyttämistä käytettävissä olevilla resursseilla pidetä realistisena. Kouluyhteisö koostuu lisäksi lautakunta-, jaosto- ja johtokuntatasoisista kokouksista sekä kokouksista vanhempainyhdistysten kanssa. Tämä tuo kuntien päättäjät lähelle kouluympäristöä. On epätodennäköistä, että hyvinvointialueella olisi voimavaroja osallistua samalla tavalla ja kaikkialla maakunnan alueella vastaaviin kokouksiin paikallisyhteisöjen kanssa. Tämäkin huomioon ottaen on syytä säilyttää toiminnan jatkuvuus mahdollisimman pitkälle.

Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimintakelpoisuuden. Tätä ei ole riittävästi huomioitu lakiesityksessä.

Keski-Uusimaan tulee olla kaksikielinen sote-alue. Jos Uusimaa koostuisi vain yhdestä sote-alueesta, Keski-Uusimaa olisi kaksikielinen. Ei ole perusteltua kohdella aluetta toisin, koska myös HUS on kaksikielinen. Keski-Uusimaan tulee sisältyä pykälien 31 ja 37 koordinoivaan toimintoon.

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

kyllä pääosin

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

-

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

ei pääosin [Ehdotetussa lainsäädännössä korostetaan sote-maakunnan järjestämisvastuun tärkeyttä ja selkeyttä. Pelastustoimen ohjausta valtion toimesta tiukennetaan huomattavasti nykyisestä sekä talousohjauksen että sisäministeriön substanssi-ohjauksen kautta. Vahva valtionohjaus on ristiriidassa maakunnan vahvaa järjestämisvastuuta korostavan tavoitteen kanssa. Neuvottelumekanismi (pelastustoimen järjestämislaki 10 §), yhdistettynä valtioneuvoston nelivuotisiin tavoitteisiin (8 §) ja aluehallintovirastolle annettaviin vuosittaisiin selvityksiin (13 §) tekee neuvottelu-, arviointi-, seuranta- ja valvontamekanismista epäselvän ja tuntuu aiheuttavan päällekkäistä työtä.]

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun

turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

kyllä pääosin [Selkeä synergiaetua yhdistää sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimi samaan organisaatioon ja aluejakoon.]

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

Kansainvälisen pelastustoiminnan tai kemiallisten ja säteilytilanteiden edellyttämä erityisvalmius, merellisten onnettomuuksien pelastustoiminta, merialueen öljyntorjunta sekä alueelliset ja valtakunnalliset tilannekuvajärjestelyt.

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

Pohjanmaan sote-maakunta on manner-Suomessa ainoa maakunta, jossa on ruotsinkielinen enemmistö. Siksi on luonnollista, että Pohjanmaan sote-maakunta vastaa yhteistyöstä Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden kanssa.

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

11 §. Sote-maakunnan investointisuunnitelma – poistetaan tai sitten niin, että pykälä koskee vain tietyn tason ylittäviä investointeja.

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

Rahoitus

Hyvänä asiana nähdään se, että rahoitustarpeen määrittelyssä huomioidaan asukasmäärä (65 %), asukastiheys (5 %), mutta riskikertoimen (30 %) muodostamisessa on vielä tarkennettavaa. Riskikertoimen määrittämisessä käytettävien tietojen osalta pitää huomioida alueeseen kohdistuvat muutokset, koska tulos ei anna mielestämme oikeata kuvaa Pohjanmaan riskitasosta. Pohjanmaan luku on 19, maan kolmanneksi pienin keskiarvon ollessa 23. Vastaavasti Keski-Pohjanmaalla vastaava luku on valtakunnan korkein 42. Kriteereitä tulee tarkastella uudelleen.

Rahoituksen riittävyys pelastustoimen osalta on kriittinen. Liitteessä on esitetty laskelmia, joiden lähtötaso ei riitä nykyisten kustannusten kattamiseen. Pelastustoimessa on merkittäviä rahoituksen korotuspaineita, johtuen mm. paloasemaverkoston saneeraustarpeista, lisääntyvistä ICT-kustannuksista, lakisääteisen korkean turvallisuuden verkon (TUVE) käyttöönotosta, puutteista palvelutasossa sekä osassa pelastuslaitoksia käytössä olevan varallaolojärjestelmän muutoksista. Indeksitarkistukset eivät riitä kattamaan näitä korotuspaineita.

Rahoitusmekanismeja ei ole avattu sen tarkemmin YTA-alueille koottavien keskitettyjen palveluiden eikä valtion ohjaus- ja valvontamekanismien osalta. Näiden toimintojen osalta on tärkeitä tarkentaa järjestämisen ja taloudellisen vastuiden jakautumista niistä annettavissa laki- ja asetusteksteissä. Maakunnat vastaavat järjestämisestä omalla alueella. Siksi on huolehdittava, että rahoitus riittää niin näihin muiden tuottamiin palveluihin että oman toiminnan järjestämiseen.

Oma erillinen haasteensa on toiminnan kehittäminen ja vastaaminen palvelutarpeen muutoksiin. Investointien rahoitus ja muutosten edellyttäminen kustannusten kattamisen varmistamiseen on rakennettu erinomaisen byrokraattinen ohjaus- ja neuvottelumekanismi, joka ei välttämättä kuitenkaan rahoituksen yleiskatteellisuuden vuoksi kohdenna tilanteen korjaamiseen.

Yhdyspinnat kunnan kanssa

Tässä merkittävin muutos on se, että alueen kunnilla ei käytännössä ole mitään roolia palvelutasopäätösmekanismissa. Toki tulevalla itsehallinnollisella maakunnalla on mahdollisuus huomioida asiakäsittelyssä myös alueen kunnat, mutta juridista velvollisuutta siihen ei ole. Sote-maakuntalain § 14 tulee täydentää tältä osin.

Pelastuslaitos on huolehtinut kuntien kanssa yhdessä alueellisesta varautumiseen liittyvistä asioista, jotka koskevat mm. häiriötilanteiden hallintaa. Valmiuslainsäädännön ja pelastuslain perusteella kunnilla on merkittävä rooli väestönsuojelussa pelastustoimen kanssa. Tämän jatkuminen on yhteiskunnallisesti ja kokonaisturvallisuuden kannalta välttämätöntä.

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

kyllä [Asukkailla täytyy olla mahdollisuus käyttää palveluja yli maakuntarajojen vakiintuneissa yhteistyöasioissa sekä kielellisten oikeuksien turvaamiseksi.]

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

kyllä [Perustuslakivaliokunnan tulkintojen periaatteiden mukaan maakuntajaosta voidaan poiketa kielellisistä syistä.]

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savo. Muutos vaikuttaa

sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehdoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

-

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

kyllä pääosin [Tässä kohdassa täytyy huomioida, että Suomessa on jo käynnissä olevia hyvinvointikuntayhtymiä, jotka hoitavat tulevan sote-maakunnan tehtävät. Näissä maakunnissa pitäisi voida itse päättää, miten väliaikaisen toimielimen tehtävät hoidetaan osana normaalia toimintaa.]

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

ei pääosin [Valtion tulee kantaa riskit niistä kiinteistöistä, joita ei mahdollisesti tulevaisuudessa tarvita, ei kuntien tai maakuntien. Tämä on otettava huomioon voimaanpanolain 21 §:ssä ja 24 §:ssä sekä säännöskohtaisissa perusteluissa. Niiden kiinteistöjen kehittäminen, joita ei enää tarvita sosiaali- ja terveydenhuollossa, tulee olla tehtävä, jota valtio tukee talouden ja osaamisen kannalta, esim. sote-maakuntalain 21 §:n valtakunnallisen toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskuksen kautta. On tärkeää, että vuokrasopimukset etenkin sote-maakunnan ja kuntien verovaroin rahoitettujen keskeisten toimintakuntoisten kiinteistöjen välillä ovat riittävän pitkiä ja ottavat huomioon panostuksen, jonka asukkaat ovat kunnan kautta niihin sijoittaneet. Sopimusajan on keskeisten kiinteistöjen kohdalla oltava huomattavasti kolmea vuotta pidempi, useissa tapauksissa sen on oltava jopa yli 10 vuotta. Mikäli pidemmät sopimukset eivät ole mahdollisia, valtion tulee maksaa niistä täysi korvaus tasearvon mukaisesti. Tämän tulee koskea sekä kunnan että kunnan tytäryhtiön omistamia kiinteistöjä. Myös luovutettavasta irtaimistosta on maksettava luovutusajankohdan tasearvon mukainen korvaus.]

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelystä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensatiosääntely hyväksyttävä?

ei

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien

palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä [Yksittäisten henkilöiden/toimintojen osalta on oltava mahdollisuus neuvotella tarkoituksenmukaisimmasta ratkaisusta.]

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

ei [Se on liian rajaava. Tämä laki on selvitettävä perustuslain näkökulmasta. Yksityisille toimijoille tulee taata riittävä turva.]

42. Turvaako Kärkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

Pääasiassa kyllä, mutta tietyistä vaativista palveluista on sovittava, miten ne tuotetaan. Pykälien 31 ja 37 välinen kokonaisuus luo pohjan sille, että vaativia palveluita voidaan taata myös ruotsin kielellä. Ne tulee kuitenkin vielä konkretisoida niin, että käy selvästi ilmi, että etenkin vaativat palvelut täytyy tuottaa keskitetysti, jotta ne voidaan taata ruotsin kielellä. Tämä koskee muun muassa osaa Kärkullan nyt tarjoamaa kehitysvammaisten erityishuoltoa mutta myös muita vaativia palveluja. Toiminnan pirstominen hajottaa jo entuudestaan pienen kohderyhmän palvelujen resursseja. On myös tärkeää, että keskitetty toiminta voi koskea muitakin palveluja kuin nykyään Kärkullan hoitamia palveluja. Tarvitaan velvoittava lainsäädäntö, joka turvaa sekä kaksikielisten sote-maakuntien välisen yhteistyön että keskitettyyn toimintaan tarvittavat tuotantoyksiköt.

Pykälien tulee myös tarjota selkeä mandaatti koordinointiin ja kehittämiseen mutta myös antaa mahdollisuus päättää, miten palvelut, tutkimus ja kehitys tulee keskittää, jotta voidaan tarjota myös erittäin vaativat palvelut ruotsin kielellä, sekä miten sote-maakuntien väliset mahdolliset erimielisyydet käsitellään. Tarkoitukseen tulee myös suunnata riittävä rahoitus.

Myös suomenkielisissä palveluissa on ylimaakunnallisia toimijoita ja on uhka, että erityisosaamista ei saada tasaisesti eri maakuntiin, kun henkilökuntaa ja omaisuutta jaetaan.

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

kyllä pääosin

44. Voimaannpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

17 § 1 momentin viimeinen lause on poistettava, ts. ”Liikkeenluovutukseksi katsotaan myös kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevien opiskeluhuollon psykologien ja kuraattoreiden siirtyminen sote-maakuntaan tai maakuntayhtymään”. Katso mm. perustelu kysymykseen 12 sosiaali- ja

terveydenhuollon järjestämisestä (horisontaalinen yhteistoiminta) sekä kysymykset 24 ja 89 ja yleiset oppilas- ja opiskeluhuoltoa koskevat kommentit.

Yllä olevan johdosta esitetään myös, että sosiaali- ja terveydenhuoltolain 17 § §:n ja sosiaalihuoltolain 14 §:n ja 27 c §:n muutokset poistetaan.

21 §. On tärkeää, että vuokrasopimukset etenkin sote-maakunnan ja kuntien verovaroin rahoitettujen keskeisten toimintakuntoisten kiinteistöjen välillä ovat riittävän pitkiä ja ottavat huomioon panostuksen, jonka asukkaat ovat kunnan kautta niihin sijoittaneet. Sopimusajan on keskeisten kiinteistöjen kohdalla oltava huomattavasti kolmea vuotta pidempi, useissa tapauksissa sen on oltava jopa yli 10 vuotta. Mikäli pidemmät sopimukset eivät ole mahdollisia, valtion tulee maksaa niistä täysi korvaus tasearvon mukaisesti. Tämän tulee koskea sekä kunnan että kunnan tytäryhtiön omistamia kiinteistöjä.

Vuokrakauden jälkeen tyhjiksi jäävien kiinteistöjen korvausjärjestelyt ovat riittämättömiä. Kunnallisveron laskennallisen korotustarpeen raja on alennettava 0,25 %:iin. Korvauslaskelmassa on otettava huomioon kiinteistön arvon mahdolliset alaskirjaukset.

22 §. Myös luovutettavasta irtaimistosta on maksettava luovutusajankohdan tasearvon mukainen korvaus.

28 §. Se on liian rajaava. Tämä laki on selvitettävä perustuslain näkökulmasta. Yksityisille toimijoille tulee taata riittävä turva.

31 §. Talousarvion tasapainotusvaatimuksen täyttämiseen annettu aika on aivan liian lyhyt.

41 §. Korvaamispöytäkirja, mikäli kunnat menettävät tuloa, kun kiinteistöjä otetaan pois käytöstä.

Korvauksen on oltava suoraan suhteellinen määrältään siihen kiinteistösitoumukseen, josta kuntalaiset vastaavat. Kaikki nämä kiinteistöt on rahoitettu verovaroin, ja ne ovat demokraattisten päätösten tulosta. On kohtuutonta, että kuntalaiset/veronmaksajat voivat tällä tavoin mielivaltaisesti päätyä vakaviin talousvaikeuksiin. Vuokrakauden jälkeen tyhjiksi jäävien kiinteistöjen korvausjärjestelyt ovat riittämättömiä. Kunnallisveron laskennallisen korotustarpeen raja on alennettava 0,25 %:iin. Korvauslaskelmassa on otettava huomioon kiinteistön arvon mahdolliset alaskirjaukset.

54 §. Pykälien 31 ja 37 välinen kokonaisuus luo pohjan sille, että vaativia palveluita voidaan taata myös ruotsin kielellä. Ne tulee kuitenkin vielä konkretisoida niin, että käy selvästi ilmi, että etenkin vaativat palvelut täytyy tuottaa keskitetysti, jotta ne voidaan taata ruotsin kielellä. Tämä koskee muun muassa osaa Kårkullan nyt tarjoamaa kehitysvammaisten erityishuoltoa mutta myös muita vaativia palveluja. Toiminnan pirstominen hajottaa jo entuudestaan pienen kohderyhmän palvelujen resursseja. Tarvitaan velvoittava lainsäädäntö, joka turvaa sekä kaksikielisten sote-maakuntien välisen yhteistyön että keskitettyyn toimintaan tarvittavat tuotantoyksiköt.

58 §. Valtakunnallisella osaamiskeskuksella tulee olla rooli myös sosiaali- ja terveydenhuollon kiinteistöjen käytöstä poistamisessa.

59 §. Mikäli sosiaali- ja terveydenhuolto on jo järjestetty yhteisesti maakuntatasolla sote-uudistuksen toteutumisaikana, kyseisen organisaation sopimukset – siltä osin kun ne on hankittu ja sopivat toimintaan – täytyy voida siirtää maakunnalle ja laajentaa.

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaannolaista.

Lakiesitykseen on täydennettävä helpotettu prosessi alueellisia sote-alueita varten, joita on jo perustettu tai ollaan perustamassa, jotta ne voivat muodostaa uuden sote-maakunnan. Lakipaketti ei ota huomioon, että useat alueet ovat jo muodostaneet tai ovat muodostamassa lähes identtisiä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita kuin ne, joita hallitus nyt esittää. Nämä rakenteet ovat vahvempi osoitus alueen tahdosta ja ottavat alueiden erityispiirteet paremmin huomioon. Niissä on muun muassa valmiita ratkaisuja mm. sote-maakuntien ja kuntien toiminnan rajapinnan käytännön järjestämiseen.

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

ei [Siirtyminen täysin valtionrahoitukseen ei ole toivottavaa. Pelkästään valtionrahoitukseen siirtymisen seurauksena vastuu rahoituksesta ja toiminnasta kapenee. Maakuntia on sen sijaan rahoitettava maakuntaverolla. Perustuslakivaliokunta on aiemmin ilmaissut mielipiteen, jonka mukaan kuntiin soveltuvia itsehallinnon periaatteita tulee soveltaa myös maakuntiin, mutta ottaen huomioon maakuntien erityispiirteet. Maakuntien rahoitus perustuu valtion kokonaisrahoitukseen, ja maakunnalla on rajalliset mahdollisuudet esimerkiksi lainanottoon. Ollakseen linjassa PeVK 26/2017:n kanssa lakiluonnoksen tulisi sisältää useampia maakunnan itsehallintoa vahvistavia elementtejä, etenkin mitä tulee talouteen, rahoitukseen ja lainanottoon.]

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannesta vuodesta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus

lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoritua lakisääteisistä tehtävistä?

ei [Lakiesitys ottaa teoreettisella tasolla huomioon mahdollisuudet sopeutua kiristyvään rahoitukseen. Sopeutuminen demografiseen muutokseen ei ole tällä tavoin mahdollista, koska hoito on suurelta osin lakisääteisistä ja asukkailla on perustuslain mukaan oikeus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin riippumatta siitä, onko niihin rahoitusta vai ei. Työvoimavaltaisella ja kriteerisidonnaisella sote-sektorilla ei ole mahdollista saavuttaa tällaista 20 prosentin vuosittaista tehostamista. Säästöpotentiaali ei ole realistisesti asetettu. Laskennallisiin kustannuksiin perustuva, ei-korvamerkitty rahoitusjärjestelmä on siltä osin hyvä, että se tukee itsehallinnon toteuttamista. Rahoitusperiaate täytyy ottaa huomioon, etenkin 9 §. Koska rahoituksen riittävyttä on vaikea arvioida, täytyy muiden ohjauskeinojen, etenkin vaatimuksen alijäämän kattamisesta, olla kokonaisuutena muotoiltuja siten, etteivät maakunnat päädy äkillisiin talousvaikeuksiin vaan että niillä on kohtuulliset mahdollisuudet kääntää talouden suuntaa riittävän pitkällä aikajänteellä.]

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei [Emme voi hyväksyä rahoitusmalliesitystä. Hyvään hallintotapaan ja lainvalmisteluun kuuluu, että myös vaihtoehtoja arvioidaan ja otetaan huomioon. Lakiesitysluonnos ei sisällä vaihtoehtoisten tapojen arviointia, ja tämä on erittäin vakava puute, koska esitys muuttaa rahoitusta valtakunnan tasolla aivan liian radikaalisti. Esityksestä on tehtävä tieteellinen arvio, ja vaihtoehtoja täytyy voida arvioida ennen kuin rahoitusmalli voidaan lopullisesti hyväksyä. Sote-maakuntien valtionrahoituksen jaon esitetään lakiesityksessä perustuvan pääasiassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen määräytymisperusteisiin ja ympäristötekijöihin. Palvelutarvetta koskevat tekijät perustuvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) huhtikuussa 2020 julkaisemaan tutkimukseen. Ikä korreloi selvästi palvelutarpeen kanssa, ja ikävakiointi on yksinkertaisin tapa rahoituksen jakamiseen. Kannatamme tätä. Sitä vastoin THL:n raportti 6/2020 osoittaa, että selitysmallissa käytettyjen muuttujien määrä on liian suuri. On suuri vaara, että nämä muuttujat ovat keskenään voimakkaassa yhteiskorrelaatiossa, ja tästä aiheutuu ongelmia, koska tilastomenetelmät vinouttavat raportin tuloksia. Raportissa käsitellään hyvin niukasti vaihtoehtoisia lähestymistapoja asian käsittelyyn (luku 3.6 sivulla 20). Lakiluonnoksen luvussa 4.2.1.4.1 todetaan, että sote-maakuntien väliset erot tarvevakioiduissa menoissa voivat selittyä esimerkiksi palvelujen määrään tai laatuun liittyvillä tekijöillä tai tehokkuuseroilla, mutta tarkkaa analyysia erojen syistä ei aineistojen puuttumisen vuoksi ole pystytty tekemään (s. 32 https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/165db659-8cf1-49b4-b33d-c2cd7a4390bf/1fe2247c-54c4-4a71-8d02-758d752cc3f6/MUISTIO_20200615063900.pdf). Vaadimme, että jatkovalmistelussa tutkitaan vaihtoehdot ja ne arvioidaan käyttämällä riippumatonta tieteellistä asiantuntemusta ennen lopullisen rahoitusmallin lyömistä lukkoon. Aiemmin historiassa kunnallisen itsehallinnon puitteissa tehdyt tietoiset panostukset luovat kustannusrakenteeseen ”raidesidonnaisuutta”, joka on otettava huomioon. Nyt lähdetään omat priorisoinnit mahdollistaneesta järjestelmästä järjestelmään, jossa kaikkien kustannusrakenteeseen sovelletaan samaa mittaa ottamatta huomioon palvelujen laajuuden, laadun tai tehokkuuden eroavaisuuksia. On myös muita rakenteellisia seikkoja kuin tarvepohjaiset tekijät, jotka ovat vaikuttaneet/vaikuttavat kustannusrakenteeseen. Kielet ja saaristo ovat kustannuksia lisääviä tekijöitä, ja ne on osin huomioitu esityksessä, mutta me katsomme, että niiden absoluuttista ja suhteellista merkitystä on lisättävä. Kaksikielisyyden painoarvoksi ehdotettu 0,342 % on liian pieni painotus, kun Pohjanmaan maakunnassa tiedämme kaksikielisten palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät haasteet. Todelliset kustannukset edellyttävät kaksikielisyyden painoarvon kaksinkertaistamista. Sosiaali- ja terveydenhuolto sisältää järjestelmänä

monia tavoitteita, joita on vaikea saada keskenään yhteneviksi (esim. yhdenvertaisuus ja kustannustehokkuus). Rahoitusjärjestelmän tulisi myös kannustaa innovaatioihin ja laatuun, ei vain kustannustehokkuuteen tai yhdenvertaisuuteen. Lisärahoitusta (ns. add-on payments) tulisi olla käytettävissä keskeisiin kansallisiin tavoitteisiin siten, että niihin tehtävät panostukset vaikuttavat ohjaavasti. Potilasturvallisuus on esimerkiksi tällainen tavoite, joka meidän mielestämme tulisi ottaa huomioon. Rahoitusjärjestelmää täytyy uudistuksen toteutuksen siirtymäkauden jälkeen kehittää siten, että tällaiset lisät tulevat laajemmassa määrin mahdollisiksi niin, että sote-järjestelmiä voidaan kehittää innovaatioiden ja laadun osalta. Tarvekertoimia on yksinkertaistettava, ja niistä on tehtävä kannustavampia. Esitettyä suhdetta, 79,709 % sairastavuuden ja vain 13,112 % asukasluvun perusteella, on muutettava perusteellisesti esimerkiksi niin, että väestörakenne muodostaisi yli 60 % rahoitusperusteesta ja sairastavuus vain pienehkö osan. Tämä korjaisi helposti lievien vaivojen yli-diagnosoinnin, mikä esitetystä rahoitusmallista kiistatta seuraa. Lisäksi se toimisi kannustimena palvelujen taloudelliseen järjestämiseen. Mikäli korvaus myönnetään liitteen tarvetekijöiden mukaan, tietyt harvinaiset sairaudet voivat tulla äärettömän kalliiksi. Sillä ei ehkä ole kovin suurta merkitystä väestötasolla, mutta kustannusvaikutus voi olla suuri yksittäisille maakunnille etenkin, jos on kyse perinnöllisistä sairauksista, joita on kertynyt tietyille alueille. Niihin kuuluvat esim. erittäin ennenaikaiset synnytykset, harvinaiset sairaudet, jotka vaativat äärimmäisen kalliita lääkkeitä tai käsittelyjä tai laajaa hoitoa, elinsiirrot. Sen lisäksi on otettava huomioon eri sairauksista selviäminen. On olemassa seurantatietoja esim. aivohalvaus-, lonkkamurtuma- ja sydäninfarkti-kuolleisuudesta. Jos niistä selviytymisaste on korkea, kuten se Pohjanmaalla on, hoito ja kuntoutus tulevat kalliimmiksi ja esimerkiksi aivohalvauksen jälkeen lisääntynyt palveluntarve usein säilyy koko loppuelämän ajan. Tällaisissa tapauksissa hyvistä tuloksista saatava suurempi korvaus tulisi sisältyä porkkanana rahoitusmalliin. Jos, kuten Pohjanmaalla, väestö voi hyvin, saadaan samalla panostuksella terveyteen ja hyvinvointiin pienempi prosentuaalinen parannus kuin alueilla, jotka aloittavat huomattavasti heikommalta tasolta. Tämä luo väärienlaisia kannustimia yli-diagnosointiin, kuten yllä mainittiin.]

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *pelastustoimen tehtävien* rahoituksen määräytymiskäytännöt (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei [Emme voi hyväksyä rahoitusjakoa. Riskikertomuksessa on merkillinen jako – miksi Pohjanmaa saa vain 19 €/asukas, kun Etelä-Pohjanmaa saa 30 €/asukas ja Keski-Pohjanmaa 42 €/asukas? Pohjanmaalla on kaksi kansainvälistä lentoasemaa, matkustaja- ja rahtiliikennettä harjoittavia satamia, koko maakunnan poikki kulkeva E8-valtatie sekä isoja teollisuuslaitoksia. Ne edellyttävät perusvalmiutta niihin liittyvine kustannuksineen. Väestötiheys ei kuvaa Pohjanmaan maantieteellisesti pitkänomaisen alueen kustannusrakennetta. Maantiede jo sinällään vaikuttaa Pohjanmaan palvelurakenteeseen. Pohjanmaalta on myös pisin etäisyys yliopistosairaalaan.]

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

ei [Tasauksen tulee olla 10 vuotta ja muutoksen enintään +/- 75 euroa.]

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

ei [Sosiaali- ja terveydenhuolto on aiemmin hoidettu kuntien itsehallinnon puitteissa, ja kunnat ovat voineet tehdä omia panostuksia. Kustannusrakenteet erot heijastavat osittain näitä tehtyjä panostuksia. Kun nyt siirrytään täysin toisenlaiseen ohjausmalliin, siirtymäkauden on tärkeää olla riittävän pitkä, vähintään 10 vuotta. Siirtymätasauksista on myös laskettava, enintään +/- 75 €/asukas. Siirtyminen täysin valtionrahoitukseen ei ole toivottavaa. Pelkästään

valtionrahoitukseen siirtymisen seurauksena vastuu rahoituksesta ja toiminnasta kapenee. Maakuntia on sen sijaan rahoitettava maakuntaverolla.]

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

ei [Tästä seuraa pysyvä kassakriisi ilman minkäänlaista mahdollisuutta lisärahoitukseen tai luottoon odottamattomien menojen varalta. Maakunnalle on taattava oikeus ottaa luottoa. Maakuntaverot tarjoaa paremmat mahdollisuudet maksukyvyyn ylläpitämiseen.]

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

3 § ja 14 §. Emme voi hyväksyä rahoitusmalliesitystä. Pelkästään valtionrahoitukseen siirtymisen seurauksena vastuu rahoituksesta ja toiminnasta kapenee. Maakuntia on sen sijaan rahoitettava maakuntaverolla. Tarvekertoimia on yksinkertaistettava, ja niistä on tehtävä kannustavampia. Esitettyä suhdetta, 79,709 % sairastavuuden ja vain 13,112 % asukasluvun perusteella, on muutettava perusteellisesti esimerkiksi niin, että väestörakenne muodostaisi yli 60 % rahoitusperusteesta ja sairastavuus vain pienehkön osan.

15 §. Lakiesityksen mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen maksetaan varoja toimintaa ja sen tulosta kuvaavien indikaattoreiden perusteella. Edistämiseen varataan kuitenkin vain pienehkö summa budjettirahaa. Tätä ajatellen menettely on liioitellun byrokraattinen. On perusteltua, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä rahoitetaan sen sijaan pysyvän kertoimen perusteella. Seuranta voi silloin tapahtua tarkoituksenmukaisemmin sote-maakunnan ja sosiaali- ja terveysministeriön vuosittaisessa neuvottelussa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 23 §:n mukaisesti.

18 §. Kaksikielisyyden painoarvoksi ehdotettu 0,342% on varsin pieni painotus, sen tulisi perustua todellisiin kuluihin ja olla huomattavasti korkeampi. Todelliset kustannukset edellyttävät kaksikielisyyden painoarvon kaksinkertaistamista.

19 §. Saariston tulee saada isompi kerroin, valmiuden mitoitus on erilainen vaikean saavutettavuuden ja pitkien etäisyyksien vuoksi. Tämä koskee sekä terveydenhuoltoa, ambulansseja ja pelastustointia niiden erityyppisine kulkuneuvoineen, mikä lisää kustannuksia. Kertoimen koon tulee perustua olosuhteiden aiheuttamiin todellisiin menoihin.

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Sote-maakuntien puhtaasti valtiollinen rahoitus ei ole sopusoinnussa itsehallinnon sisällön kanssa. Tavoitteena tulee olla maakuntaveron käyttöönotto. Pelkästään tilastollisiin indikaattoreihin perustuva rahoitusjärjestelmä ei ole tarkoituksenmukainen.

Tarvepohjainen rahoituksen nyky rakenne kannustaa ylidiaagnosointiin ja vertailulukujen heikentämiseen, kun sote-maakuntia sen sijaan pitäisi kannustamaan hyvinvoinnin parantamiseen. Tarvekertoimia on yksinkertaistettava, ja niistä on tehtävä kannustavampia. Esitettyä suhdetta, 79,709 % sairastavuuden ja vain 13,112 % asukasluvun perusteella, on muutettava perusteellisesti esimerkiksi niin, että väestörakenne muodostaisi yli 60 % rahoitusperusteesta ja sairastavuus vain pienehkön osan. Tämä korjaisi helposti lievien vaivojen ylidiaagnosoinnin, mikä esitetystä rahoitusmallista kiistatta seuraa, ja tarjoaisi kannustimia palvelujen taloudelliseen järjestämiseen.

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

kyllä pääosin [Säännöksissä ja omaisuudensiirron korvaamisessa on otettava huomioon kuntien talous.]

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

kyllä pääosin [Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien laskennallisten kustannusten perushinnat lähtevät siitä, että hinta on sama kaikille 16 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille. Kuntien ja sote-maakunnan toiminnan välisen rajapinnan onnistunut hoito vaatii kuntia uudistuksesta riippumatta panostamaan vanhusväestön matalan kynnyksen toimintaan. Tätä ei ole ollenkaan otettu huomioon valtionosuusperusteissa.]

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

6 §. Vanhusväestö on luettava omaksi ryhmäkseen, koska kuntien tulee uudistuksesta huolimatta panostaa vanhusväestön matalan kynnyksen toimintaan, jotta kuntien ja sote-maakunnan toiminnan välinen rajapinta voidaan hoitaa onnistuneesti.

9 §. Kaksikielisyylisän yhtälö. Korvausten tulee vastata tosiasiallisia kustannuksia.

10 §. Saaristoisuus. Korvausten tulee vastata tosiasiallisia kustannuksia.

15 §. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa.

”Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin määritellään kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa kuvaavien indikaattoreiden sekä toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden perusteella.”

Tämä suhteellisen pientä rahasummaa koskevan järjestelmän byrokraattisuutta on purettava. Kuntien tulee sen sijaan saada hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kiinteä summa riittävän suuren kertoimen pohjalta. Katso kommentti sote-maakuntien rahoituslain 15 §:ään. Seuranta voi silloin tapahtua tarkoituksenmukaisemmin sote-maakunnan ja sosiaali- ja terveysministeriön vuosittaisessa neuvottelussa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 23 §:n mukaisesti. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tarkoitettut määrärahat ovat aivan riittämättömiä merkitykselliseen toimintaan.

Hyvinvointia edistävään työhön tarvitaan lisäksi huomattavasti suurempi rahoitus kuin esitetyt 100 miljoonaa euroa. Jotta tarvittava rahoitusmäärä voitaisiin arvioida oikein, tarvitaan laaja selvitys, mitä työtä nykyään tehdään ja mitkä sen todelliset kustannukset ovat. Tähän tarkoitukseen myönnettävän rahoituksen tulee perustua näihin tosiasiallisiin menoihin.

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

-

Verolainsäädäntö

58. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

kyllä pääosin

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

-

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla

säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

kyllä [Esitys takaa jatkon edunvalvonnalle toiminta-alueilla, joita kunnat ja kuntayhtymät nyt hoitavat.]

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

kyllä [Eläkkeiden rahoituksesta todetaan myönteisinä asioina: • Työansioihin perustuva eläkemaksu ja työkyvyttömyyseläkemaksu asetetaan samalle tasolle kuin yksityisellä sektorilla. • Lainsäädäntöön otetaan tarkemmat määräykset siitä, miten eläkemaksu määräytyy.]

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Jatkossa on erityisen tärkeää, että julkisen sektorin eläkemaksut ovat samalla tasolla kuin yksityisellä sektorilla.

KT:n jako kolmeen sektoriin puhuu sen puolesta, että kullakin sektorilla on paremmat mahdollisuudet syventyä erityiskysymyksiin ja työnantajien edunvalvontaan.

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

ei kantaa

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

ei kantaa

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

ei kantaa

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

ei kantaa

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei kantaa.

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

Ei kantaa.

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

Lakiesitys merkitsee yhteiskuntaohjauksen huomattavaa keskittämistä. Lakiesitystä on vahvistettava elementeillä, jotka vahvistavat tosiasiallista itsehallintoa sekä keskustelua sote-maakunnan ja kuntien välillä, jossa tosiasiallinen toiminta tapahtuu.

On tärkeää saada Kuntarahoitus mukaan maakuntien rahoituksen toimijaksi. Kokemus osoittaa, etteivät yksityiset rahoitustoimijat riitä julkisen sektorin pääoma- ja rahoitustarpeisiin.

Kuntien takauskeskuksen tulee edelleen voida antaa takauksia maakunnille niiden toimintaa varten. Tämä on otettava huomioon myös kuntien takauskeskuksesta annettavassa laissa.

Kannatamme kielilakiin ja julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettuun lakiin tehtyjä muutoksia. Muutokset vaativat resursseja, ja on tärkeää järjestää toiminta sisäisesti niin, että kielelliset oikeudet voivat toteutua käytännössä.

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

ei [Sote-maakuntarakenteen muuttamiskynnyksen tulee olla erityisen korkea, ja siksi kuntarakennelain pohja sopii huonosti sote-maakuntarakennelain perustaksi. Sen vuoksi esitetään, että lainsäädännön tässä vaiheessa otetaan mukaan vain elementtejä, jotka mahdollistavat yksittäisten kuntien siirtymisen toiseen maakuntaan. Tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto on antaa valtiolle laajat valtuudet talousselvitysten tekemiseen, mikäli epäkohtia esiintyy, ehdotusten antamiseen ja seurantaan. Kielioloilla on merkitystä vastaavassa kuntia koskevassa lainsäädännössä. Säännöskohtaisissa perusteluissa on huomioitava periaatteet, jotka koskevat perustuslakivaliokunnan aiemman tulkintakäytännön mukaan myös maakuntia: 1. On tärkeää, että

lainsäädännössä huomioidaan se, että maakuntajaon muutokset eivät saa johtaa maakunnan kielellisen aseman muuttumiseen eikä huonontaa kieliryhmien mahdollisuuksia tulla toimeen omalla kielellään (PeVK 10/1998). 2. Valiokunta on lisäksi korostanut velvollisuutta valita sellainen aluejaotus, joka parhaiten toteuttaa kielelliset perusoikeudet, jos hallinnollisesti toimiva aluejako on mahdollista määritellä useilla vaihtoehtoisilla tavoilla. Kielellisiä oikeuksia on punnittava jo, kun aluejaotusta ja sen muutoksia valmistellaan. Uudistusten yhteydessä on tärkeää arvioida perusteellisesti, miten erilaiset ajateltavissa olevat aluejaotukset täyttävät suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasialliset mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään perustuslain vaatimusten mukaisesti (PeLV 21/2009 he).]

73. Pidätkö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

ei [Sote-maakuntarakenteen muuttamiskynnyksen tulee olla erityisen korkea, ja siksi kuntarakennelain pohja sopii huonosti sote-maakuntarakennelain perustaksi. Sen vuoksi esitetään, että lainsäädännön tässä vaiheessa otetaan mukaan vain elementtejä, jotka mahdollistavat yksittäisten kuntien siirtymisen toiseen maakuntaan. Tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto on antaa valtiolle laajat valtuudet talousselvitysten tekemiseen, mikäli epäkohtia esiintyy, ehdotusten antamiseen ja seurantaan. On suhteetonta uhata talousvaikeuksia kohdattaessa automaattisesti sote-maakuntien yhdistämisellä, kun ongelmissa on pikemminkin kyse yleisestä resurssipulasta, mikä haaste koskee koko yhteiskuntaa nykyisellä väestörakenteella.]

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Sote-maakuntarakenteen muuttamiskynnyksen tulee olla erityisen korkea, ja siksi kuntarakennelain pohja sopii huonosti sote-rakennelain perustaksi. Sen vuoksi esitetään, että lainsäädännön tässä vaiheessa otetaan mukaan vain elementtejä, jotka mahdollistavat yksittäisten kuntien siirtymisen toiseen maakuntaan.

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

Sote-maakuntarakenteen muuttamiskynnyksen tulee olla erityisen korkea, ja siksi kuntarakennelain pohja sopii huonosti sote-rakennelain perustaksi. Sen vuoksi esitetään, että lainsäädännön tässä vaiheessa otetaan mukaan vain elementtejä, jotka mahdollistavat yksittäisten kuntien siirtymisen toiseen maakuntaan.

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

ei [Esitys ei vastaa tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Jos tarkoituksena on vahvistaa valtion ohjausta, sitten sote tulee valtiollistaa eikä käyttää kiertotietä, jotta näön vuoksi rakennettaisiin alueellista itsehallintoa. Itsehallintoa on vahvistettava useilla tässä lausunnossa ehdotettavilla elementeillä, jotka koskevat taloutta, investointimahdollisuuksia ja vapautta päättää omasta organisaatiosta.]

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

ei pääosin [Lakiesitys merkitsee yhteiskuntaohjauksen huomattavaa keskittämistä. Lakiesitystä on vahvistettava elementeillä, jotka vahvistavat tosiasiallista itsehallintoa sekä keskustelua sote-maakunnan ja kuntien välillä, jossa tosiasiallinen toiminta tapahtuu. Ihmiset, jotka itse kantavat vastuun yhteiskunnan kaikilla tasoilla, ovat hyvän yhteiskunnan ratkaisevan tärkeä edellytys. Sen sijaan lakiin ehdotetaan lisäystä horisontaalisesta yhteistoiminnasta sekä tässä lausunnossa useita ehdotuksia, jotka tarjoavat tosiasiallisen itsehallinnon talouteen, investointimahdollisuuksiin ja omasta organisaatiosta päättämiseen.]

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

ei

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Esitetystä muodostaan uudistus johtaa erittäin suureen vallan keskittymiseen Suomessa. Sillä on tietenkin pitkälle meneviä vaikutuksia koko yhteiskuntarakenteeseen, jota ei ole otettu huomioon vaikutuksia arvioitaessa. Suomessa on nyt hajautettu yhteiskuntarakenne, minkä vuoksi suuri ryhmä ihmisiä osallistuu hyvinvointivaltion päätöksentekoon, rakentamiseen ja rahoittamiseen. Tämä tuo sinällään tehokkuutta ja leveät hartiat. Keskitetty hallinto on aina kapeampi, sekä vastuun että osallisuuden suhteen.

Uudistusesityksessä on erityisenä piirteenä rahoituksen perustuminen hyvin pitkälti diagnooseihin ja sairastavuuteen. Suomessa on alueita, joiden väestö on suhteellisen tervettä ja hyvinvoivaa, esimerkiksi Pohjanmaa. Se on myös tulosta tietoisista panostuksista ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin sekä myös elämäntapavalintoihin. Rahoitusmalli rankaisee epäoikeudenmukaisesti tällaisia alueita ja palkitsee diagnosointia. Se puolestaan luo virheellisiä kannustimia, jotka eivät ole uudistuksen kannalta tarkoituksenmukaisia.

80. Onko uudistuksen muutoskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

kyllä pääosin

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutoskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen

kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

Nykyjärjestelmien harmonisoinnin lisäksi pitäisi kiinnittää huomiota myös poistuvien järjestelmien hallittuun alasajoon ja vanhojen tietojen arkistointiin.

Käyttöönottovaiheessa loppukäyttäjäpalveluiden piiriin kuuluvien päätelaitteiden, kuten työasemat, vaativat joko uudelleen asennuksen ja konfiguroinnin tai ensiasennuksen. Tämä on pakollinen, merkittävä ja aikaa vievä vaihe projektissa. Tämä voi aiheuttaa työasemapalveluissa muutoksia laitteiden elinkaarenhallinnassa laitteiden ennenaikaisen uusimisen muodossa ja lisätä hetkellisesti leasing-kustannuksia. Uusimalla laitteistoa etukäteen mahdollistetaan kuitenkin turhat laitteistopäivitykset.

Pienimmissä kunnissa saattaa olla verrattain rajalliset, mutta laaja-alaisella toimenkuvalla työskentelevää ICT-henkilöstöä. Yksi henkilö voi työkennellä sekä sote-ict:n parissa, mutta myös ei-sote ict:n parissa. Kunnille pitää jäädä riittävät resurssit järjestää heille kuuluvat ict-palvelut.

Jo tällä hetkellä on yli erva-aluiden ulottuvia järjestelmähankkeita, kuten Keski-Suomen, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Vaasan sairaanhoitopiirin yhteishankintana tehtävä asiakas- ja potilastietojärjestelmä Aster.

Yli maakuntarajojen tehtävät järjestelmäkehityshankkeet luultavimmin yleistyvät. Näiden vapaaehtoisuuteen perustuvien hankintoihin kokoluokka on ja henkilötöpanostukset ovat merkittäviä.

Kokonaisarkkitehtuuriin panostaminen on holistinen ponnistus ja vaatii merkittävää panostusta jo alkaen suunnitteluvaiheesta. Tätä osaamista maakunnat joutunevat useimmissa tapauksissa hankkimaan kumppaneiltaan.

Sopimusten siirto ja mahdolliset uudelleen neuvottelut tulevat vaatimaan merkittävän työpanoksen erityisosaamista. Tätä osaamista maakunnat joutunevat useimmissa tapauksissa hankkimaan kumppaneiltaan.

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

Kustannushyötyjen potentiaalisen realisoitumisen aikataulun ymmärtäminen ja hyväksyminen siten, että hetkellisesti kustannukset todennäköisesti kohoavat, tulee olla selvää eikä luoda liian optimistisia malleja takaisinmaksuun.

Tulevat maakunnat, joissa ei ole kuntayhtymän tai sairaanhoitopiirin harmonisoitua talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmiä, tulevat käyttämään merkittävästi resursseja näiden osa-alueiden järjestämisessä.

Erilaiset kansalaisille tarjottavat digitaaliset palvelut joko kansallisella tasolla tai maakunnan itse päättämät, tulisi saada riittävä huomio ja panostus niiden onnistuneeseen läpivientiin.

Maakuntien syntyessä hallittavat ICT-kokonaisuudet kasvavat merkittävästi ja hallintomallin suunnitteluun ja määrittelyyn tulee kiinnittää erityistä huomiota.

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

a) vuosina 2021-2022?

Ei ole mahdollista vastata.

b) vuosina 2023-2024?

Ei ole mahdollista vastata.

c) vuodesta 2025 alkaen?

Ei ole mahdollista vastata.

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

-

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

Mahdollisesti kyllä mitätöityy, mutta euromäärä ei ole arvioitavissa tarkasti tässä vaiheessa. Vastaus on tiedossa arviolta 03/2021

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimukseen yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

Ei ole arvioitavissa, vastaus on tiedossa arviolta 03/2021

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntaudistuksen alueelliseen toteutukseen?

sote-integraatio

muuta, mitä?

Huom: rastitamme kaikki kohdat. Katsomme tarvitsemamme valtakunnallista tukea: sote-integraatio, palvelutarpeen arvionti, hallinto ja johtaminen, henkilöstösiirrot, talous, omaisuusjärjestelyt, tietohallinto ja ICT, viestintä ja osallisuus.

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

Välfärdsområde - Hyvinvointialue

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

Österbottens välfärdsområde - Pohjanmaan hyvinvointialue

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Hallituksen esitys sote-maakuntien perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä vaikuttaa tähän asti parhaalta pohjalta sote-palvelujen järjestämisen ja tuottamisen kannalta. Sote-maakunnan käsite kuulostaa hankalalta ja vanhanaikaiselta, esimerkiksi hyvinvointialue on parempi nimi uusille järjestäjille. Pohjanmaan maakunnan kannalta suuri haaste liittyy sote-maakuntien rahoituksen perusteisiin.

Pohjanmaalla on useimpiin muihin maakuntiin verrattaessa suhteellisen terve väestö. Esitetty rahoitusmekanismi rankaisee tästä, sillä se korostaa liikaa diagnooseja ja sairauksiin liittyviä kertoimia. Rahoitusmalli ei huomioi jo aiemmin ennaltaehkäisevään toimintaan tehtyjä panostuksia.

Pohjanmaan kuntien ja hyvinvointialueen esittämä kokonaisuus vahvistaa demokraattista läpinäkyvyyttä, toimintaan liittyviä toimintoja ja selvittää niin kuntien kuin sote-maakuntienkin tarpeita, profiilia, roolia ja vastuuta. Esitys perustuu Kuntaliiton vuosina 2016–2019 toteuttamaan Tulevaisuuden kunta -selvitykseen, sosiaali- ja terveysministeriön Selvitysraportti kuntien sote-tuottajaroolista -julkaisuun sekä laajaan selvitystyöhön, jota Pohjanmaan kaikki kunnat ovat tehneet vuosina 2019–2020 luodakseen yhteisen hyvinvointialueen vuodesta 2022 alkaen. Pohjanmaan hyvinvointialueen taustatyössä on pitkälti huomioitu niitä kokemuksia, joita vastaavien hyvinvointialueiden perustamisessa eri puolilla maata on kertynyt. Pohjanmaan selvitykset tuovat olennaisilta osin tarkempia ratkaisuja käytännön asioihin, jotka väistämättä tulevat olemaan osa arkityötä.

Lakiesitys merkitsee esitetystä muodostaan yhteiskuntaohjauksen huomattavaa keskittämistä. Lakiesitystä on vahvistettava elementeillä, jotka vahvistavat tosiasiallista itsehallintoa sekä keskustelua sote-maakunnan ja kuntien välillä, jossa tosiasiallinen toiminta tapahtuu. Siksi lakiin esitetään lisäystä, joka sääntelee sote-maakunnan ja kuntien välistä horisontaalista yhteistoimintaa rajapinnan hallitsemiseksi mm. oppilas- ja opiskeluhuollossa, kotouttamisessa ja työllisyyttä edistävissä toiminnassa. Lainsäädäntöön on otettava sote-maakunnan ja kuntien väliset pakolliset sopimukset horisontaalisesta yhteistoiminnasta. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimivuuden. Vastuun delegointi on Suomessa tosiasiallisen itsehallinnon ja vastuunkannon perusedellytys. Lakiesitykseen sisältyy liiallinen keskittyminen sote-maakunnan ja valtion välisiin menettelyihin, vaikka tosiasiallinen toiminta tapahtuu sote-maakunnan ja kunnan rajapinnassa.

Lakiesityksessä tulee ottaa selvästi huomioon kunnille tuleva uusi rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistäjinä sekä kuntien tarve tarkastella omaa sisäistä organisaatiotaan. Sote-uudistuksesta riippumatta kunnilla on tarve säilyttää vahva osaamis pohja terveyttä ja hyvinvointia edistävissä asioissa. Kunnilla on myös tulevaisuudessa vastuu terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, useiden lakisääteisten ja ei-lakisääteisten suunnitelmien ja strategioiden laatimisesta, maahanmuuttajien kotouttamisesta, työllisyyden edistämisestä, yksilöllisten aktivointisuunnitelmien ja muiden asiakassuunnitelmien laadintaan osallistumisesta, yhteistoiminnasta sote-maakunnan kanssa sekä osallistumisesta kriisiryhmätoimintaan. Esitetystä muodostaan lakiesitys ei ota riittävästi määrin huomioon kuntien suurta roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistäjinä. Tämä näkyy muun muassa aivan liian niukkana resurssienjakona ja epäselvänä toimivaltana tämän toiminnan hoitamiseen. Hyvinvoinnissa on kyse myös yhteiskuntasuunnittelusta, työllisyydestä, erilaisista matalan kynnyksen toimintamuodoista, varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta. Esityksessä ei oteta riittävästi huomioon kaikkien näiden yhteiskunnallisten toimintojen yhteisvaikutusta.

Oppilas- ja opiskeluhuolto – Sekä psykologi- että kuraattoripalvelujen järjestämisvastuu tulee säilyttää kunnilla, koska horisontaalista yhteistoimintaa tarvitaan laajalla rintamalla ja koulutuksenjärjestäjän johtajuus oppilas- ja opiskeluhuollossa tulee turvata mahdollisimman pitkälle. Tämän rinnalla tulee kuntien ja maakunnan kesken saada pakollinen sopimus horisontaalisesta yhteistoiminnasta siten, että sopimuksen tulee sisältää elementtejä siitä, miten psykologi- ja kuraattoripalveluja voidaan vahvistaa sote-maakunnan puolelta tai tuleeko palvelut yksinkertaisesti ostaa sote-maakunnalta. Koulupsykologien ja -kuraattoreiden työ tulee ensi sijassa nähdä osana päivittäistä oppilashuoltotyötä, jossa on työtehtäviä myös vastaanottotoiminnan ulkopuolella. Psykologi- ja kuraattoritoiminnan siirtäminen tarkoittaisi, että koulutuksenjärjestäjäorganisaation vastuuta oppilashuollon johtajuudesta olisi erittäin vaikea täyttää ja syntyisi rajapinta täysin integroidussa osassa koulutoimintaa sekä korostettaisiin liikaa yksilöllistä oppilashuoltoa yleisen kustannuksella. On korostettava, että koulupsykologien ja koulukuraattoreiden siirtäminen sote-maakunnalle ei poista toiminnan rajapintaa vaan pelkästään siirtää.

Tämän toiminnan siirtäminen tarkoittaisi myös, että hyvinvointialue saisi huomattavasti suuremman vastuun koulujen paikallisimmasta sitoumuksesta eikä tämän vastuun täyttämistä käytettävissä olevilla resursseilla pidetä realistisena. Kouluyhteisö koostuu lisäksi lautakunta-, jaosto- ja johtokuntatasoisista kokouksista sekä kokouksista vanhempainyhdistysten kanssa. Tämä tuo kuntien päättäjät lähelle kouluympäristöä. On epätodennäköistä, että hyvinvointialueella olisi voimavaroja

osallistua samalla tavalla ja kaikkialla maakunnan alueella vastaaviin kokouksiin paikallisyhteisöjen kanssa. Tämäkin huomioon ottaen on syytä säilyttää toiminnan jatkuvuus mahdollisimman pitkälle. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimintakelpoisuuden. Tätä ei ole riittävästi huomioitu lakiesityksessä.

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Lakiesitykseen on täydennettävä helpotettu prosessi alueellisia sote-alueita varten, joita on jo perustettu tai ollaan perustamassa, jotta ne voivat muodostaa uuden sote-maakunnan. Sote-maakuntalaki ei ota huomioon, että useat alueet ovat jo muodostaneet tai ovat muodostamassa lähes identtisiä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita kuin ne, joita lakipaketissa esitetään. Niiden tulee saada jatkaa sellaisenaan. Nämä rakenteet ovat vahva osoitus alueen tahdosta ja ottavat alueiden erityispiirteet paremmin huomioon. Niissä on myös valmiita malleja sille, miten sote-maakunnan ja kunnan rajapinnassa olevia asioita tulee käsitellä. Niiden rikkominen ei ole mielekäästä.

Laki terveydenhuoltolain muuttamisesta

17 a § Opiskeluhuollon psykologipalvelut

”Sote-maakunnan on järjestettävä opiskeluhuollon psykologipalvelut oppilas- ja opiskeluhoitolain 1 §:ssä...”

sekä

Laki sosiaalihoitolain muuttamisesta

14 § ja 27 c § ”Sote-maakunnan on järjestettävä opiskeluhuollon kuraattoripalvelut oppilas- ja opiskeluhoitolain (1287/2013) 1 §:ssä...”

Näihin molempiin korvaava teksti: ”Lakiesityksestä puuttuu luku horisontaalisesta yhteistoiminnasta, ts. toiminnasta, joka sijaitsee kuntien normaalin toiminnan ja sote-maakunnan toiminnan rajapinnassa. Tähän rajapintaan kuuluu selvimmin oppilashuollon toiminta, joka sisältää myös psykologi- ja kuraattoripalvelut, työllisyyttä edistävä toiminta ja kotouttamistoiminta. Tämän lisäksi on vielä useita kysymyksiä mm. ikääntyneiden päivätoiminnassa, joiden vastuu ei käy ilmi (katso myös kommentti 6 §, laki kunnan peruspalveluista). Kunkin maakunnan ja kunnan kesken on laadittava sopimus horisontaalisesta yhteistoiminnasta, ja selkeintä silloin on, että horisontaaliseen yhteistoimintaan sisältyvät toiminnot laaditaan ensisijaisesti kuntien tarpeiden pohjalta, koska ne

ovat olennainen osa niiden päivittäistä työtä. Tämän johdosta esitetään, että vastuu sekä psykologi- että kuraattoripalvelujen järjestämisestä säilyy kunnilla mutta että kuntien ja maakunnan välille tulee pakollinen sopimus horisontaalisesta yhteistoiminnasta, joka sisältää elementtejä siitä, miten psykologi- ja kuraattoripalveluja voidaan vahvistaa sote-maakunnan puolelta. Toimiva horisontaalinen yhteistoiminta tulee suuressa määrin ratkaisemaan uudistuksen toimivuuden. Tätä ei ole riittävässä määrin huomioitu lakiesityksessä.”

Laki sote-maakunnissa ja kunnissa toimitettavissa neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä

Korkeampi kynnys kansanäänestyksen järjestämiseen, kun toimintaa ei ole vielä edes alettu rakentaa.

OBS: Kristinestad har annan åsikt vad gäller:

15. Tryggar bestämmelsen i 8 § att ansvaret för ordnande av social- och hälsovård genomförs på ett tillräckligt och ändamålsenligt sätt?

16. Är bestämmelsen i 12 § om upphandling av köptjänster och bestämmelsen i 12 a § om användning av hyrd arbetskraft ändamålsenlig och genomförbar i praktiken?

18. Är bestämmelsen i 16 § om privat tjänsteproducent som underleverantör ändamålsenlig och genomförbar i praktiken?

23. Paragrafspecifika ändringsförslag till lagen om ordnande av social- och hälsovård. ANVISNING: Specificera svaret med avseende på vilken paragraf ändringsförslaget gäller genom att ange paragrafens nummer innan ändringsförslaget. Gör så för varje paragraf som du kommenterar.

41. Är bestämmelsen om utläggningsavtalens ogiltighet enligt 28 § motiverad och tryggar den parternas ställning tillräckligt?

83. Hurudana effekter med avseende på social- och hälsovårdstjänsterna medför den preciserade bestämmelsen om organiseringsansvar och köptjänsterna för vårdlandskapen (till exempel med avseende på förändringar i servicestrukturen eller kostnader från tjänsteproduktionen):

84. En del av upphandlingsavtalen för social- och hälsovårdstjänsterna som överförs till vårdlandskapen kan vara ogiltiga enligt de nya bestämmelserna. Vårdlandskapet är skyldigt att ersätta investeringar till tjänsteproducenterna som på grund av de ogiltigförklarade avtalen är onyttiga. Vilka effekter har den lagstadgade ogiltighetsförklaringen för vårdlandskapen eller privata tjänsteproducenter?

Vi har en annan syn på privata tjänsteleverantörer än vad som står i förslaget till gemensamt utlåtande. Det finns en mängd avtal med privata företag samt tredje sektorn, vilka vi anser vara viktiga och vilka behöver finnas kvar även efter en reform. Vårt förhållningssätt är att ett samarbete med privat aktör och/eller tredje sektorn är till nytta för personen som behöver vård. Vilket vi framfört i vårt utlåtande.

Mila Segervall, stadsdirektör

Berg Päivi
Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä - Marina Kinnunen,
kuntayhtymän johtaja, Pohjanmaan hyvinvointikuntayhtymä